Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Vastine

7.11.2022

Hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Viite: Hallituksen edistys eduskunnalle laiksi poliisin hallinnosta annetun lain muuttamisesta (HE 118/2022 vp)

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt sisäministeriöltä vastinetta viitekohdassa mainitusta hallituksen esityksestä saatuun perustuslakivaliokunnan lausuntoon PeVL 45/2022 vp. Sisäministeriö kiittää mahdollisuudesta antaa vastine ja toteaa seuraavaa:

Sisäministeriö katsoo hallituksen esityksen olevan linjassa perustuslakivaliokunnan lausunnossa toteaman poikkeussäännöksen suppeaa tulkintaa painottavan kohdan 6 kanssa. Hallituksen esitys on linjassa myös lausunnon 7 kohdan kanssa, joka koskee perustuslain 12 §:ssä, 6 §:ssä ja 21 §:ssä säädettyjen oikeuksien turvaamista sekä perustuslain 125 §:n 2 momenttia. Edelleen sisäministeriö toteaa hallituksen esityksen olevan linjassa perustuslakivaliokunnan lausunnon kohdan 8 kanssa, jossa on viitattu virkamiehen suojaamistarpeiden lisäksi erittäin tärkeään yleiseen ja yksityiseen etuun sekä kansalliseen turvallisuuteen, perustuslain 18 § ja 7 §:ään sekä hakumenettelyn julkisuudesta poikkeamisen yksittäistapauksellisuutta koskevaa arvioon. Sisäministeriö yhtyy myös perustuslakivaliokunnan lausunnon kohtiin 9 ja 10. Kohdassa 10 valiokunta on painottanut, että ehdotettuja poikkeuksia ei saa käyttää syrjimiseen tai henkilön suosimiseen ja tältä osin sisäministeriö viittaa hallintovaliokunnalle 25.10.2022 päivätyssä vastineessa oikeusministeriön lausunnon johdosta annettuun vastineeseen (vastineen kohta 1.1).

Sisäministeriö katsoo, että on tärkeää ottaa huomioon perustuslakivaliokunnan näkemykset rekrytointien käytännön toteuttamisessa.

Sisäministeriö toteaa vastineenaan perustuslakivaliokunnan lausunnon kohtiin 11 ja 13 seuraavaa:

Kohta 11:

Perustuslakivaliokunnan lausunnon kohdan 11 mukaan *”poliisin hallinnosta annetun lain 15 j §:ssä on säännös eräiden poliisimiehen virkojen täyttämisestä niitä haettavaksi julistamatta. Nyt ehdotetun sääntelyn suhde 15 j §:ään jää perustuslakivaliokunnan mielestä epäselväksi. Hallintovaliokunnan on syytä selkeyttää sääntelyä”.*

Vastine

Sisäministeriö toteaa, että voimassa olevassa poliisin hallinnosta annetun lain 15 j §:ssä säädetään miehistötason virkojen täyttämisestä niitä haettavaksi julistamatta.

> ***15 j § poliisimiehen viran täyttäminen haettavaksi julistamatta***
>
> Vanhemman konstaapelin, vanhemman rikoskonstaapelin ja nuoremman konstaapelin virka voidaan täyttää sitä haettavaksi julistamatta.

Säännös ei sovellu hallituksen esityksessä määriteltyihin tietolähde-, valeosto- tai peitetoimintatehtäviä eikä todistajansuojeluohjelmaan liittyviä tehtäviä koskevien virkojen tai virkasuhteiden täyttämiseen, koska tehtäviä hoitaa keskusrikospoliisissa ja paikallispoliisissa yleensä vähintään alipäällystötasoinen virkamies. Suojelupoliisissa kyseisiä 15 j §:n mukaisia virkanimikkeitä ei käytetä ja miehistötason virkanimike poliisiviroissa on etsivä.

Eräs lähtökohta hallituksen esityksessä ehdotetulle sääntelylle oli, ettei voimassa olevaa 15 j §:ää voida soveltaa hallituksen esityksessä tarkoitetuissa tehtävissä. Näin ollen sisäministeriö katsoo, ettei ehdotetun uuden 12 a §:n sääntelyn tarkoitus jää tulkinnanvaraiseksi, kun sitä verrataan 15 j §:ään.

Sisäministeriö toteaa myös, että poliisin hallinnosta annetun asetuksen 16 §:n 2 momentin mukaan poliisiammattikorkeakoulusta annetun lain 24 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa oleva opiskelija voidaan nimittää määräaikaiseen nuoremman konstaapelin virkasuhteeseen opintoihin kuuluvan harjoittelun ajaksi sekä harjoittelun jälkeen yhteensä enintään vuoden ajaksi.

Jos hallintovaliokunta kuitenkin edellä sanotusta huolimatta katsoo tarpeelliseksi voitaneen lakiehdotuksen 12 a §:ään lisätä uusi 3 momentti, joka voisi kuulua esimerkiksi seuraavasti ”T*ätä pykälää ei sovelleta 15 j §:ssä tarkoitetussa hakumenettelyssä”* **tai** vaihtoehtoisest*i ”Tämä pykälä ei koske 15 j:ssä säädettyä poliisimiehen viran täyttämistä haettavaksi julistamatta ”.*

Kohta 13

Kohdassa 13 *”valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota lakiehdotuksen 13 a §:n 3 momentin säännökseen, jonka mukaan hakijoiden nimien ja nimitetyn nimen ilmoittamatta jättämismahdollisuus kohdistuisi kaikkiin muihin suojelupoliisin virkoihin kuin 2 momentissa tarkoitettuihin ylimpiin virkoihin. Perustuslakivaliokunta katsoo, ettei näin laajalle poikkeussäännökselle ole esitetty hallituksen esityksessä riittäviä perusteita. Hallintovaliokunnan on syytä tarkastella sääntelyn perusteltavuutta”.*

Vastine

Lakiehdotuksen 13 a §:n 3 momentti koskee viran tai virkasuhteen julkista hakumenettelyä ja sisältää poikkeussäännöksen, jonka mukaan suojelupoliisi voisi jättää nimitetyn ja muiden hakijoiden nimen ilmoittamatta hakijoille, jos haettavan tehtävän luonne sitä 1 momentissa (13 a §:n 1 momentissa) tarkoitetun tavoin välttämättä edellyttää.

Sisäministeriö korostaa, että lakiehdotuksen 13 a §:n 3 momentissa kynnys poikkeusmenettelyyn eli nimen ilmoittamatta jättämiseen on sama kuin lakiehdotuksen 13 a §:n 1 momentissa, joka koskee viran tai virkasuhteen täyttämistä haettavaksi julistamatta, jos tehtävän luonne sitä välttämättä edellyttää. Välttämättömyyttä arvioitaessa otetaan huomioon suojelupoliisin henkilöstö- ja organisaatioturvallisuus, täytettävä tehtävä ja siihen liittyvät uhkat, siviilitiedustelun suojaaminen tai muu erittäin tärkeä yleinen tai yksityinen etu. Tämä edellyttää yksittäistapauksellista arviointia siitä, että poikkeaminen on välttämätöntä tehtävän luonteen takia. Vastaava säännös on lakiehdotuksen 12 a § 2 momentti, joka koskee keskusrikospoliisia ja paikallispoliisia.

Suojelupoliisin tehtävänä on poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) 10 §:n 1 momentin mukaan sisäministeriön ohjauksen mukaisesti hankkia tietoa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sekä havaita, estää ja paljastaa sellaisia toimintoja, hankkeita ja rikoksia, jotka voivat uhata valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta. Suojelupoliisin

tulee myös ylläpitää ja kehittää yleistä valmiutta yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavan toiminnan havaitsemiseksi ja estämiseksi.

Poliisilain 5 a luvussa säännellyllä siviilitiedustelulla tarkoitetaan suojelupoliisin tiedonhankintaa ja tiedon hyödyntämistä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, ylimmän valtiojohdon päätöksenteon tukemiseksi ja muiden viranomaisten lakisääteisiä kansalliseen turvallisuuteen liittyviä tehtäviä varten. Suojelupoliisin ja sotilastiedusteluviranomaisten on toimittava yhteistyössä tiedustelutoiminnan tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi poliisilain 5 a luvun 54 §:n ja sotilastiedustelusta annetun lain (590/2019) 17 §:n nojalla.

Suojelupoliisin tiedonhankinta liittyy ulko- ja turvallisuuspoliittiseen toimintaympäristöön ja kansalliseen turvallisuuteen (valtioturvallisuus). Vieraiden valtioiden tavoitteena on tehdä suojelupoliisin toiminnot tehottomiksi, vaikeuttaa tehtävien suorittamista merkittävästi tai tehdä tehtävien suorittaminen ylipäätään mahdottomaksi. Hallituksen esityksessä todetun mukaan henkilöstötiedon julkisuus muodostaa suojelupoliisille organisaatiotason riskin vieraan valtion suojelupoliisin henkilöstöön kohdistamien mahdollisten värväysyritysten tai muiden operaatioiden takia. Yksittäisen virkamiehen kannalta kyse on erittäin tärkeästä yksityisestä edusta, äärimmillään hengen ja terveyden suojasta. Erityisesti henkilöstön henkilöllisyyden suojaamisen tarve liittyy suojelupoliisin operatiiviseen suorituskykyyn ja siviilitiedustelun tehokkaaseen toimeenpanoon, näihin liittyviin tuki- ja analyysitehtäviin sekä tietoon pääsyyn eri tehtävissä.

Suojelupoliisin tietyissä tehtävissä on välttämätön tarve suojata nimitettävän henkilön henkilöllisyyttä virkaan tai virkasuhteeseen nimittämisen alusta lukien siten, että henkilöä ei voida tunnistaa suojelupoliisin henkilöstöön kuuluvaksi. Julkisessa hakumenettelyssä on reaalinen riski, että hakijana virkaan tai virkasuhteeseen on toimintansa salassa pitävä valtiollinen toimija, jolloin se saa voimassa olevan lain mukaan tiedon virkaan tai virkasuhteeseen valitusta. Voimassa olevan lain mukaan myös virkaa hakeneiden nimet ovat julkisia. Hallituksen esityksessä on todettu, että julkinen hakumenettely on pääsääntö. Sisäministeriö tuo esiin, että suojelupoliisi kilpailee työvoimasta julkisen sektorin muiden työnantajien ja yksityisen sektorin työnantajien kanssa. Esimerkkinä voidaan mainita ict-sektori (kyberosaaminen) ja syvää ja laajaa ymmärrystä vaativat analyysitehtävät toimittaessa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa toimintaympäristössä. Julkinen hakumenettely ei poista tarvetta henkilöllisyyden suojaamiseen.

Ehdotettu 13 a § 3 momentti ei ole salassapitosäännös, vaan hidaste ja vastatoimi julkisten lähteiden tiedustelua vastaan. Viranhakijat voivat hakea valittamalla muutosta nimityspäätökseen ja siksi nimittämisestä on ilmoitettava, jotta hakijat voivat pyytää asiakirjoja valitusprosessia varten.

Sisäministeriö katsoo, että jos hallintovaliokunta edellä sanotusta huolimatta katsoo selkeyden vuoksi tarpeelliseksi, voitaneen lakiehdotuksen 13 a §:n 3 momentin 1 lause muuttaa kuulumaan seuraavasti *” Täytettäessä ~~muu kuin 2 momentissa~~* ***1 momentissa*** *tarkoitettu virka tai virkasuhde hakumenettelyssä suojelupoliisi voi jättää ilmoittamatta virkaa tai virkasuhdetta hakeneiden nimet sekä nimitetyn nimen muille hakijoille, jos haettavan tehtävän luonne sitä 1 momentissa tarkoitetuin tavoin välttämättä edellyttää.* Viran tai ....”

Hallitusneuvos Johanna Hakala

Tiedoksi sisäministeri Mikkonen
valtiosihteeri Koskela

erityisavustaja Vornanen
erityisavustaja Kivinen
erityisavustaja Jalo
johtava asiantuntija Lindstedt
kansallisen turvallisuuden yksikön johtaja Knape
hallitusneuvos Aulanko
HKO/oikeudellinen tuki -yksikkö
johdon sihteeri Söderman
johdon sihteeri Landström
johdon sihteeri Priha
KTY/virkaposti